

С. М. Ткач

Державний університет “Інститут регіональних досліджень
ім. М. І. Долішнього НАН України”,

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ

© Ткач С. М., 2015

На основі аналізу динаміки інвестування в Україні встановлено ключові тенденції та проблемні питання інвестиційного забезпечення модернізації основного капіталу. Здійснено порівняльний аналіз інноваційної діяльності в Україні та країнах ЄС. Визначено ключові напрями інвестування модернізації основного капіталу з врахуванням інноваційного аспекту і запропоновано заходи для збільшення обсягів інвестування за цими напрямками.

Ключові слова: капітальні інвестиції, інновації, модернізація, основний капітал, інвестиційне забезпечення.

S. M. Tkach

SI “M. Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine”
Department of Development of Industrial Sphere of the Region and Investment

INVESTMENT – INNOVATIVE SUPPORT OF FIXED ASSETS MODERNIZATION

© Tkach S. M., 2015

The growth ensurement of an economy is not possible without proper technical and technological base. A problem of tendentious increase of depreciation of fixed assets and a low level of its renewal exists in Ukraine. Accordingly, an important issue is the research of investment-innovative approach to modernization of fixed assets.

The article aims to identify the key issues of investment-innovative ensurement of modernization of fixed assets and substantiate the directions and measures of their solution.

In the research used general scientific and special methods: analysis and synthesis, economic and statistical, structural and factor analysis, dialectic, formal and systemic and structural, graphics.

On the basis of analysis of dynamics of development of investment activity for the last five years was identify the basic problems of the investment providing of modernization in Ukraine: deficit of volumes of investments for maintenance of the fixed assets in the proper technical and technological state; reduction of investing is from outsourcing of financing; inefficient distribution of capital investments is after kinds and directions of assets with prevailing of investing of passive part of the fixed assets; subzero innovative activity of enterprises.

In Ukraine in the types of economic activity, those are basis of IV-V of the technological models, the insignificant volumes of investments were attracted relatively. Innovative activity in industry carried on in over three times in percent correlation less enterprise, than in the countries of EU. Among directions of bringing in of investments acquisition of machines, equipment and software prevails in an innovation.

On the basis of the educed problems the key trends of investing of modernization of the fixed assets are certain taking into account an innovative aspect and events offer for the increase of volumes of investing after these directions. For the increase of volumes of investing

it is necessary: to extend the sourcing of investments, in particular to stimulate development of the venture investing; to put right close cooperation between the state, scientific establishments and enterprises; to carry out advancement of investment potential of productive sphere.

Realization of these tasks is possible by means of acceptance of such measures : to work out the government program of stimulation of innovative activity and programs of support of small innovative active enterprises, in regions to create innovative clusters on the basis of academic and educational establishments, to the enterprises effectively to use possibilities of collaboration of Ukraine from EU through participating in international under backs, competitions, projects, to develop innovative strategy put right close cooperation between the participants of market for the sake of distribution of risks and cost cutting in the process of realization innovative activity.

Key words: capital investments, innovations, modernization, fixed assets, investment providing.

Постановка проблеми. Ключовою метою Стратегії “Україна – 2020” визначено досягнення європейських стандартів життя та гідного місця України у світі [7]. За сучасних умов реалізація цієї мети неможлива без належного розвитку економіки на інноваційній основі. Упродовж останніх років в Україні спостерігається приріст вартості основного капіталу не завдяки покращенню його техніко-технологічного стану, а, навпаки, через наявність надмірної кількості основних засобів, термін експлуатації яких вичерпався. Так, у 2013 році ступінь зношеності основного капіталу становив 77,3 % [6]. З огляду на поточний стан основного капіталу в Україні та сучасні тенденції розвитку країн ЄС виникає актуальна необхідність у дослідженні інвестиційно-інноваційних аспектів модернізації основного капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інвестування модернізації основного капіталу знайшла своє відображення у дослідженнях багатьох вчених. Зокрема у колективній монографії О. Алімова, О. Амоші та інших [3, с. 13–40, 567–583] ґрунтовно проаналізовано світовий досвід модернізації та структурної перебудови економіки, оцінено вплив інвестицій на підвищення конкурентоспроможності галузей економіки та проаналізовано стан та проблеми розвитку інноваційного підприємництва. Натомість Б. Чиркін, О. Никифорок і Н. Кудрицька у своїй праці при дослідженні інвестиційного забезпечення модернізації виробничої інфраструктури проаналізували інвестиційні програми інфраструктурних проектів та запропонували сукупність можливих інструментів залучення інвестиційних ресурсів у залізничний транспорт [1, с. 85–103]. У колективній монографії Н. Чухрай, Р. Патори та ін. висвітлені актуальні питання управління інноваційними процесами та потоками інновацій у ланцюгу створення вартості [8]. Співробітники Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України провели ґрунтовне дослідження інвестиційної діяльності в Україні з урахуванням макроекономічних та інституційних передумов розвитку та запропонували пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України [5].

Водночас означена проблематика залишається не до кінця розкритою і потребує подальшого дослідження з урахування сучасних тенденцій розвитку України.

Постановка цілей. Дослідження теоретичних основ та прикладних проблем інвестиційно-інноваційного забезпечення модернізації основного капіталу зумовлює постановку таких цілей:

- установити ключові тенденції та проблемні питання інвестування в Україні;
- дослідити динаміку розвитку інноваційної діяльності в Україні, а також країнах ЄС;
- визначити ключові напрями інвестування модернізації основного капіталу з урахуванням інноваційного аспекту.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить світова практика, для розширеного відтворення основного капіталу необхідно, щоб обсяги інвестування економіки становили понад 25 % від ВВП, а також відбувався активний розвиток інноваційної діяльності. У 2010–2012 рр. в Україні спостерігалася динаміка росту значень питомої ваги капітальних інвестицій у ВВП і наближення її до необхідного рівня. Однак вже у 2013 році цей показник становив лише 14 % [6].

В Україні за 2014 рік інноваційною діяльністю у промисловості займалися 16,1 % підприємств [6], що було удвічі меншим показником порівняно з найближчим сусідом з країн ЄС – Польщею [9]. Так, у середньому в країнах ЄС питома вага інноваційно активних підприємств у загальній кількості підприємств становила 52,9 % (рис. 1).

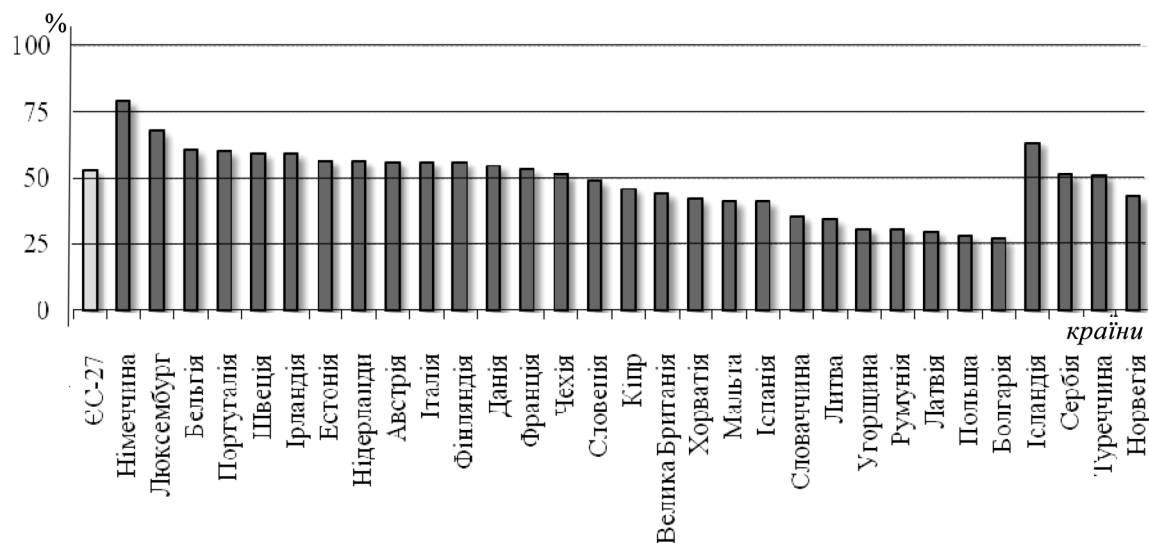

Рис. 1. Питома вага інноваційно активних підприємств у загальній кількості підприємств у країнах Європи (побудовано за даними [9])

В Україні у 2014 році 295 із 905 підприємств реалізовували інноваційну продукцію за межі України, обсяг якої склав 29,2 % від загального обсягу реалізованої інноваційної продукції проти 44,7 % за 2013 рік [6]. Майже кожне четверте підприємство реалізовувало продукцію, що була новою для ринку, 38,6 %, якої експортувалося. У 2014 році переважна більшість підприємств (87 %) реалізовували інноваційну продукцію, яка була новою виключно для підприємства, в обсязі 18,6 млрд. грн., з якого 25,6 % йшло за межі України.

Згідно з Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року визначено мету – збільшити частку обсягу інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції в Україні з 3,3 % (2012 рік) до 5,4 % (2016 рік) і 7,0 % (2020 рік) [4]. Однак у 2014 році, порівняно з 2010-м, питома вага обсягу реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції була незначною і тенденційно скорочувалася – з 3,8 % до 2,5 %.

Упродовж 2010–2014 рр. динаміка інвестування вітчизняної економіки була нестабільною: тенденція приросту обсягів капітальних інвестицій у 2010–2012 рр. змінилася на тенденцію їх скорочення у 2013–2014 рр. [6]. Зокрема у 2014 році, порівняно з 2012 і 2013 роками, обсяги капітальних інвестицій знизилися на 30,5 % і 23,8 % відповідно. Окрім того, від 2012 року спостерігалася тенденція до скорочення обсягів інноваційних витрат у промисловості. У 2014 році, порівняно з 2010-м, вони знизилися на 4,3 %. Упродовж 2010–2014 рр. відбулося зменшення питомої ваги інноваційних витрат у загальному обсязі капітальних інвестицій у промисловість з 14,2 % до 9,2 %. Тобто вітчизняні промислові підприємства в останні роки почали менше виділяти інвестицій на інноваційні цілі. З огляду на складну соціально-економічну ситуацію в Україні, у наступні роки ситуація не покращиться.

Ключовим джерелом фінансування капітальних інвестицій в Україні, зокрема на проведення модернізації основного капіталу, були власні кошти підприємств та організацій (62,9 % у середньому за 2010–2014 рр.), а також кредити банків та інші позики (12,8 %) і кошти населення на будівництво житла (8,1 %) [6]. В аналізованому періоді спостерігалася тенденція до скорочення зовнішніх джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємств та організацій: зменшилася частка коштів з державного і місцевого бюджетів у структурі капітальних інвестицій (з 9,2 % у 2010 році до 3,3 % у 2014 році), а частка коштів іноземних інвесторів була незначною (2,7 % у 2014 році). Частка кредитів банків та інших позик істотно (в 1,7 разу) скоротилася у 2014 році порівняно з попереднім роком.

Це джерело фінансування інвестиційної діяльності через складність отримання довготермінових кредитів і наявність високих відсоткових ставок на них не здатне покрити дефіцит коштів підприємств для здійснення модернізації основного капіталу.

Амортизаційні відрахування є важливим джерелом самофінансування інвестицій. Упродовж 2010–2014 рр. динаміка обсягів амортизаційних відрахувань була нестабільною. В Україні темпи зростання амортизаційних відрахувань у 2011 і 2013 роках були нижчими, ніж темпи їх падіння у 2012 і 2014 роках [6]. У результаті у 2014 році порівняно з 2010-м відбулося скорочення обсягів амортизаційних відрахувань на 10,5 %. За 2010–2014 рр. питома вага амортизаційних відрахувань у загальному обсязі власних коштів підприємств та організацій скоротилася: з 20,9 % у 2010 році до 14,8 % у 2014 році. Отже, в останні роки в Україні зменшилися витрати на реновацію, капітальний ремонт та модернізацію основних засобів.

Наявна структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування в Україні є неоптимальною, оскільки за сучасних умов господарювання підприємства та організації не здатні власними силами забезпечити інтенсивний рух основного капіталу. Важливу роль у цьому аспекті відіграють кошти іноземних інвесторів та кредити банків, які були одними з ключових при інвестуванні інноваційної діяльності підприємств. Так, в Україні впродовж 2010-2014 рр. у структурі інноваційних витрат спостерігалася тенденція до істотного зменшення частки коштів іноземних інвесторів (із 30 % у 2010 році до 1,9 % у 2014 році) і збільшення частки власних коштів підприємств та організацій (з 59,4 % у 2010 році до 84,9 % у 2014 році) [6]. Частка коштів із Державного і місцевих бюджетів у цій структурі становила 4,5 % у 2014 році, тоді як у 2010 році за рахунок коштів з Державного бюджету покривалося 1,1 % інноваційних витрат підприємств.

Серед видів економічної діяльності в Україні найбільші обсяги капітальних інвестицій освоєно у промисловості (82 743,8 млн. грн. за 2014 рік), будівництві (33 869,5 млн. грн.) і транспорті (13 956,0 млн. грн.) [6]. В Україні у види економічної діяльності, які є основою IV–V технологічних укладів (органічна хімія, кольорова металургія, автомобілебудування (IV уклад), обчислювальна техніка, телекомунікації, роботобудування, мікро- і оптиковолоконні технології, штучний Інтернет, біотехнології (V уклад)) залучалися відносно незначні обсяги інвестицій. Зокрема, у виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції спрямовано лише 0,3 % від загального обсягу інвестицій у промисловість у 2014 році, у виробництво електричного устаткування – 0,7 %, виробництво машин та устаткування, не віднесених до інших угруповань – 2,4 %, виробництво автотранспортних засобів – 2,9 %. Окрім того, на комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг надійшло 0,3 % від загального обсягу капітальних інвестицій, а на професійну, наукову та технічну діяльність – 1,4 %, з яких 0,15 % – це наукові дослідження та розробки.

Натомість іноземні інвестори зацікавлені вітчизняною сферою професійної, наукової та технічної діяльності, в яку залучено 6,2 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій (за наростаючим підсумком). Серед видів промислової діяльності найбільше обсягів прямих іноземних інвестицій освоєно на підприємствах виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (2,7 %), машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування (2,2 %), виробництва хімічних речовин і хімічної продукції (2,0 %).

У розрізі напрямів інвестування за видами активів в Україні 99 % від загального обсягу капітальних інвестицій було залучено у матеріальні активи. Однак на активну частину основного капіталу (машини, обладнання та інвентар, транспортні засоби) спрямовано 38 % капітальних інвестицій у матеріальні активи у середньому за 2010-2014 рр. Питома вага активної частини основного капіталу в технологічній структурі інвестицій у різних країнах не однакова. Так, зокрема, у США машини, обладнання, програмне забезпечення становили 56,2 %, у Китаї обладнання та інструменти – 22,2 %, у Російській Федерації машини, обладнання, транспортні засоби – 35,2 % [2].

У відтворювальній структурі інвестицій серед напрямів освоєння капітальних інвестицій у матеріальні активи в Україні домінує придбання нових активів, на які спрямовано 2/3 інвестицій (рис. 2). У 2014 році, порівняно з 2013-м, відбулося зростання частки витрат на капітальний ремонт і поліпшення, удосконалення, реконструкцію, модернізацію.

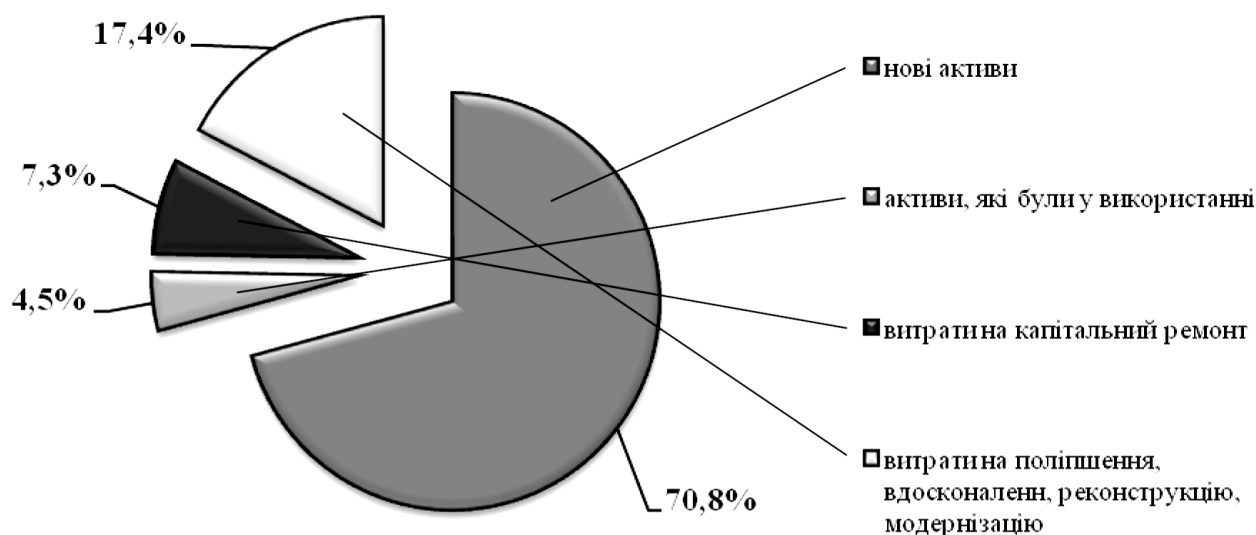

Рис. 2. Відтворювальна структура капітальних інвестицій в Україні у 2014 році (побудовано за даними [6])

В Україні на закупівлю нових машин, обладнання та інвентарю відведено 35,3 % у 2014 році, а транспортних засобів – 6,0 % у структурі інвестицій у нові активи. Серед інвестицій, залучених в активи, які були у використанні, на машини, обладнання та інвентар спрямовано 42,1 %, а на транспортні засоби – 14,5 %. Тобто підприємства з метою економії витрат активно використовують вживані основні засоби, однак для підвищення конкурентоспроможності відтворювальна структура капітальних інвестицій у матеріальні активи повинна оптимізуватися у напрямку збільшення частки нових основних засобів.

У 2014 році, порівняно з 2013-м, скоротилося інвестування капітального ремонту матеріальних активів на 19,5 % і 11,4 % відповідно, зокрема й активної частини основного капіталу. На капітальний ремонт машин, обладнання та інвентарю в Україні виділено 31,8 % інвестицій, тоді як у Львівській області цей показник був значно меншим – 14,6 %. Натомість частки транспортних засобів у структурі витрат на капітальний ремонт становили, відповідно, 7,4 % і 10,0 %.

Основні кошти на модернізацію основного капіталу в Україні спрямовуються у його пасивну частину (76,3 %), насамперед в інженерні споруди і нежитлові будівлі. Натомість на модернізацію машин, обладнання та інвентарю виділено 19,6 % від загального обсягу витрат на поліпшення, вдосконалення, реконструкцію, модернізацію матеріальних активів, а транспортних засобів – 4,1 %. Загалом у 2014 році, порівняно з попереднім роком, збільшилося інвестування у машини, обладнання та інвентар за двома напрямками: витрати на активи, які були у використанні, (на 2,9 %) і витрати на поліпшення, вдосконалення, реконструкцію, модернізацію (на 8,5 %);

Серед напрямів залучення інвестицій в інновації домінує придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (рис. 3). У 2014 році, порівняно з 2013-м, в Україні на промислових підприємствах відбулося скорочення витрат за цим напрямком, а також витрат на придбання нових технологій (придбання інших зовнішніх знань) на 9,0 % і 45,7 %, відповідно, тоді як на 3,8 % збільшилися обсяги витрат на дослідження і розробки.

Спостерігалася негативна тенденція до скорочення кількості підприємств, що впроваджували нові інноваційні процеси в Україні – їх відносний спад у 2014 році, порівняно з попереднім роком становив 7,7 %. Також за цей період скоротилася на 12,2 % кількість підприємств, що впроваджували інноваційну продукцію. Натомість незмінною залишилася (125) кількість підприємств, що здійснювали організаційні інновації, і збільшилося підприємств, що здійснили маркетингові інновації на 1,3 %.

У ЄС прослідковується закономірність, що у тих країнах, які мають високу частку інноваційно активних підприємств у загальній кількості підприємств, одночасно було впроваджено усі напрями інновацій. Натомість у країнах з відносно низькою часткою інноваційних підприємств у загальній кількості підприємств (Болгарії, Польщі, Латвії і Румунії) ситуація є протилежною [9].

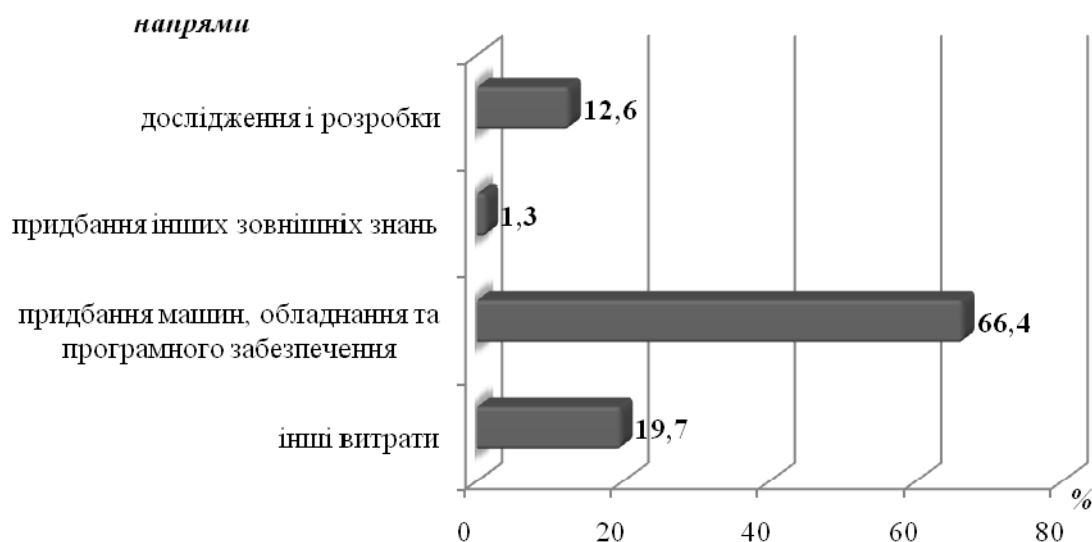

Рис. 3. Структура витрат на інновації за напрямками в Україні у середньому за 2010–2014 рр. (побудовано за даними [6])

Окрім того, рівень інноваційної діяльності у країнах ЄС підвищується за рахунок налагодження тісної співпраці між підприємствами. Зокрема 25,5 % від усіх інноваційних продуктів і (або) процесів інноваційно активних підприємств було впроваджено за допомогою взаємодії з іншими підприємствами. На великих інноваційно активних підприємствах ЄС (понад 250 працівників) цей показник становить 53,9 %, середніх (до 250 працівників) – 32,7 % і малих (до 50 працівників) – 20,5 % [9]. Здебільшого така співпраця між підприємствами відбувається в межах групи, яка складається з самого підприємства, постачальників, комерційних лабораторій, університетів або науково-дослідних інститутів. Найвищий відсоток інноваційної співпраці спостерігається у таких країнах ЄС: Кіпр (62,3 % від усієї продукції та/або процесів інноваційних підприємств), Австрія (51,0 %), Словенія (44,7 %), Литва (43,3 %) і Угорщина (43,2 %). Натомість найнижчим він є в Італії (12,1 %), Великобританії (13,7 %), на Мальті (18,5 %), в Португалії (19,5 %), Іспанії (22,3 %) і Болгарії (22,4 %) [9].

У розрізі видів економічної діяльності в Україні за 2014 рік найвищою часткою інноваційно активних підприємств була у таких сферах, як виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (38,2 %), комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (34,0 %), інших транспортних засобів (33,9 %), видобування металевих руд (30,4 %) і машинобудування (27,0 %) [6].

У процесі здійснення нововведень вітчизняні підприємства придбали 543 нових технологій, з яких 21,5 % було закуплено за кордоном [6]. У структурі загальної кількості технологій 60 % належало придбанню з устаткування, 24,2 % – результатам досліджень і розробок, 10,1 % – договорам на придбання прав на патенти, ліцензіям на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей, 4,6 % – угодам на придбання технологій та ноу-хау, 1 % – разом з цілеспрямованим прийомом на роботу кваліфікованих фахівців.

Висновки. На основі отриманих результатів можна виділити ключові проблемні питання інвестиційно-інноваційного забезпечення модернізації основного капіталу в Україні:

- недостатність наявних обсягів інвестицій для підтримання основного капіталу в належному техніко-технологічному стані;
- мала питома вага коштів іноземних інвесторів і кредитів банків та інших позик у структурі капітальних інвестицій за джерелами фінансування, зменшення інвестування інноваційної діяльності підприємств з боку іноземних інвесторів і незначна фінансова підтримка з боку держави;

- нераціональний розподіл капітальних інвестицій за видами та напрямками активів з домінуванням інвестування пасивної частини основного капіталу;
- незначна кількість інноваційно активних підприємств і підприємств, що впроваджують інновації, низький обсяг реалізації інноваційної продукції;

Виходячи з виявлених проблемних питань, пропонуємо виділити такі напрями інвестування модернізації основного капіталу з урахуванням інноваційного аспекту:

- істотно збільшити інвестування активної частини основного капіталу (машини, обладнання, інвентар і транспортні засоби) і привести технологічну структуру капітальних інвестицій на підприємствах у відповідність до структури основного капіталу;
- збільшити питому вагу капітальних інвестицій у матеріальні активи, які спрямовуються на закупівлю нового обладнання і транспортних засобів, а також їх модернізацію, у структурі капітальних інвестицій за напрямками активів;
- серед напрямів інновацій важливо одночасно впроваджувати інноваційні продукти разом з інноваційними процесами, що, враховуючи досвід країн ЄС, є більш продуктивно;
- збільшити обсяги інвестування у продукцію, яка є новою для ринку і для підприємства, що дасть змогу підвищити конкурентоспроможність підприємств.

Для збільшення обсягів інвестування за наведеними напрямками необхідно: розширити джерела фінансування інвестицій, зокрема стимулювати розвиток венчурного інвестування; налагодити тісну кооперацію між державою, науковими установами і підприємствами; здійснювати промоцію інвестиційного потенціалу виробничої сфери.

З огляду на це, рекомендуємо здійснити такі заходи:

Кабінету міністрів України:

- розробити програму стимулювання інноваційної діяльності на період до 2020 року, в якій був би прописаний механізм формування системи фінансування інноваційної діяльності на усіх етапах розвитку: від генерації інноваційної ідеї, росту і до розширення інноваційної діяльності; засади розвитку інноваційної інфраструктури; заходи стимулювання розвитку венчурного інвестування в Україні, зокрема шляхом розподілу і гарантування державою ризиків інвестування;
- розробити програми підтримки малих інноваційно активних підприємств (надання пільгових кредитів, субсидій, грантів тощо), діяльність яких націлена на покращення розвитку пріоритетних видів економічної діяльності в Україні;
- обласним державним адміністраціям:
 - спільно з підприємствами виробничої сфери сформувати перелік інвестиційних проектів, які б привабили інвесторів і дозволили модернізувати їх основний капітал;
 - сприяти залученню додаткових інвесторів у фінансування пріоритетних видів економічної діяльності регіону, які підвищують конкурентоспроможність регіону на європейському ринку;
 - сприяти розвитку венчурного бізнесу в регіоні задля підтримки інноваційно активних підприємств;
 - проводити агресивну промоцію інвестиційного потенціалу виробничої сфери закордоном;
 - створити інноваційний кластер на основі академічних та освітніх закладів, що допоможе акумулювати науково-дослідні розробки, розширить можливість співпраці між закладами, а також сприятиме якісному обміну науковими продуктами;
 - суб'єктам підприємницької діяльності, які належать до виробничої сфери:
 - розширити джерела фінансування інвестицій не лише за рахунок збільшення власних коштів шляхом підвищення вартості товарів та послуг, а насамперед за рахунок кредитів банків та інших позик і коштів іноземних інвесторів;
 - ефективно використати можливості співпраці України з ЄС через участь у міжнародних грантах, конкурсах, проектах (рамкова програма з досліджень та інноваційних розробок ЄС Horizon 2020 (напрямок “Розумний, екологічний та інтегрований транспорт”), залучення до європейських проектів, скерованих на введення відновлювальної енергетики, енергозберігаючих технологій, які зокрема передбачені Угодою про асоціацію України з ЄС;

- брати участь у реалізації національних проєктів України (“Нова енергія”);
- розробити інноваційну стратегію підприємства;
- збільшити фінансування наукових та науково-технічних робіт за рахунок власних коштів;
- покращити співпрацю та інформаційний обіг підприємств з технологічними інноваціями з інституційними джерелами інформації, (державними науково-дослідними інститутами та університетами, іншими вищими навчальними закладами), оскільки підприємства від них наразі отримують менше інформації, ніж з наукових журналів та торгових/технічних публікацій;
- налагоджувати тісну кооперацію між учасниками ринку задля розподілу ризиків і зниження витрат у процесі реалізації інноваційної діяльності;
- збільшити експорт інноваційної продукції, зокрема нових для ринку.

Перспективи подальших досліджень. Отримані результати спонукають до подальшого ґрунтовного дослідження питання адаптації успішного зарубіжного досвіду стимулювання розвитку інноваційної діяльності на теренах України, що дасть можливість розробити відповідні теоретико-прикладні рекомендації для органів влади та суб’єктів господарювання.

1. *Засади модернізації виробничої інфраструктури України: кол. монографія / Б. З. Піріашвілі, Б. П. Чиркін, О. І. Никифорук та ін.; ДУ “Ін-т екон. та прогнозув. НАН України”.* – К., 2014. – 276 с. 2. *Калабеков И. Г. Россия, Китай и США в цифрах [И. Г. Калабеков] / Справочное издание.* – М., 2014. – 254 с. 3. *Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми: монографія / О. М. Алімов, О. І. Амоша та ін. ; за заг. ред. В.І. Ляшенка; ІЕП НАН України, КПУ.* – Запоріжжя: КПУ, 2014. – 798 с. 4. *Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року” від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#n11>. 5. *Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України: аналітична доповідь.* – К.: НІСД. – 2013. – 48 с. 6. *Статистичні дані [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України.* – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 7. *Стратегія 2020 [Електронний ресурс] / Реформи в Україні.* – Режим доступу: <http://www.reforms.in.ua>. 8. *Чухрай Н. І. Управління інноваційними процесами в межах екосистеми: монографія / [Н. І. Чухрай, Р. Патора, інші. за наук. ред. Н. І. Чухрай].* – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 216 с. 9. *Innovation statistics [Електронний ресурс] Eurostat.* – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Innovation_statistics.